

*І. В. Бондаренко,
аспірант кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-9850-9296>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.6.415

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

I. Bondarenko,
Postgraduate Student Department of Public Administration, Tourism
and Hotel and Restaurant Business, V. I. Vernadsky Taurida National University

STATE FINANCIAL REGULATION OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX
IN THE CURRENT CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE:
PROBLEMS AND DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION

Проблематика ефективної реалізації державного регулювання агропромислового комплексу в сучасних умовах в Україні набуває комплексного та багатовимірного характеру. Його особливості регулярно впливали на розвиток національної сільськогосподарської галузі та розкривали суттєві розбіжності в цілях регуляторної політики. Тому варто вважати, що дослідження системи державного регулювання агропромислового комплексу лежить в основі визначення найефективнішого напрямку не тільки його розвитку, але й розвитку економіки держави в цілому. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та впровадження воєнного стану, державне регулювання агропромислового комплексу, що виступає основним інструментом економічного розвитку, який здатен забезпечити продовольчу безпеку держави, відіграє важливу роль у захисті національної безпеки.

Економічні реформи, які реалізовані ще до початку повномасштабного вторгнення на даний час не принесли очікуваних результатів та не підготували агропромисловий комплекс до діяльності в умовах воєнного стану та ресурсної обмеженості. В той же час ухвалені управлінські рішення засвідчують певні намагання до сприятливих змін в агропромисловому комплексі України відповідно до сучасних викликів. Із посиленням впливу зовнішніх факторів постає необхідність у розробці та використанні новітніх методів регулювання агропромислового комплексу, які мають бути раціональними і визначають ефективність використовуваного інструментарію, коли посилене державне сприяння зможе забезпечити підходящі обсяги виробництва.

The article is devoted to the study of foreign experience of social-psychological adaptation of military personnel. It is determined that today the problem of rehabilitation of military personnel participating in the war between Russia and Ukraine remains unresolved. The relevance of this issue is due to the fact that most military personnel, against the background of injuries, wounds and concomitant somatic diseases, have post-traumatic stress disorder (PTSD).

Social adaptation of military personnel in war conditions is an important aspect of ensuring the state's defense capability and social stability. The challenges that military personnel face during service and return to civilian life cover a wide range of issues: from psychological trauma to integration into a peaceful society. These problems become especially relevant in the context of modern armed conflicts, which are accompanied by a high level of stress, losses, physical and emotional trials.

Analysis of foreign experience in the socio-psychological adaptation of military personnel shows that rehabilitation programs are mainly aimed at solving mental health problems. Only a small number of specialists emphasize the need for a comprehensive approach to such patients, taking into account all impaired functions caused by a multicomponent complex of influences. After all, PTSD and various somatic consequences of military events proceed according to the principle of interdependence and mutual burden. The feasibility of medical and psychological rehabilitation of military personnel in sanatorium-resort conditions, using natural therapeutic resources, a comprehensive and individual approach, including medical, psychological and physical components of rehabilitation, is emphasized.

The world experience of rehabilitation of military personnel demonstrates the importance of a multi-level approach based on interdisciplinary cooperation, systemic support and long-term support. Analysis of international practices allows us to identify key guidelines for building an effective national rehabilitation system. Taking into account all aspects, it is advisable for Ukraine to adapt world experience to the national context, paying special attention to modern challenges and needs of military personnel. The development of a comprehensive rehabilitation system will be an important step towards ensuring a decent life for veterans and their contribution to the development of society.

The main directions and measures of state financial regulation of the agro-industrial complex in the current conditions of martial law in Ukraine are presented. It is found that such multi-vector measures of state financial regulation enable the agro-industrial complex to maintain stability and continue to play a decisive role in ensuring the economic and food independence of our state in the context of current conditions.

Ключові слова: державне фінансове регулювання, агропромисловий комплекс, проблеми, напрями вирішення, воєнний стан.

Key words: state financial regulation, agro-industrial complex, problems, directions of solutions, martial law.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Агропромисловий комплекс вважається специфічною сферою національної економіки, оскільки на його розвиток прямо впливають процеси суспільного відтворення та суспільний добробут. Він генерує понад 50% споживчих витрат, а також гарантує продовольчу безпеку країни. Використання дотаційного підходу, в основі якого лежить ідея самозабезпечення та інтенсифікації виробництва, недосконале бюджетне сприяння та механізми податкового стимулювання підтверджують свою неефективність у стимулюванні розвитку агропромислового комплексу.

Початок повномасштабної російської агресії по відношенню до України значно відбилася на її економічному розвитку, зокрема й на розвитку її агропромислового комплексу. Так, російсько-українська війна призвела до руйнування налагоджених сільськогосподарських процесів та логістичних маршрутів. Значні посівні

площі на даний час є замінованими чи взагалі непідходящі до використання, що обумовлено наслідками масштабних атак ворога, який навмисне винищує склади та аграрну техніку. Тому, можна дійти висновку, що агропромисловий комплекс України є прямою жертвою російської агресії. В таких умовах виняткової актуальності набуває проблематика державного фінансового регулювання агропромислового комплексу, що є важливим стратегічним сектором вітчизняної економіки. Загалом державне регулювання агропромислового комплексу є найбільш пріоритетним напрямом державної політики в умовах впровадженого воєнного стану, що має бути не тільки ефективним в контексті індикаторів соціально-економічного розвитку, але й стимулювати належний розвиток держави в період післявоєнного відновлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дана проблематика висвітлювалася такими ученими як Л. Барабаш, П. Бечко, Н. Бондаренко, С. Власюк,

Я. Гонтарук, М. Кобилянський, В. Копитко, О. Копитко, М. Мальований, О. Непочатенко, О. Тулай, І. Фурман, І. Чукіна та іншими. Однак, варто зазначити, що на сьогоднішній день досі лишається невирішеним питання необхідності розробки дієвих інструментів державного фінансового регулювання агропромислового комплексу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даної статті є розкриття проблем в сфері державного фінансового регулювання агропромислового комплексу в сучасних умовах воєнного стану в Україні та визначення напрямів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Агропромисловий комплекс (АПК) виступає стратегічно важливим сектором економіки, що здатний забезпечити сталий економічний розвиток та продовольчу самодостатність держави. Проте й досі є чимало проблемних питань, прямо пов'язаних з недосконалим державним фінансовим регулюванням, спрямованого на створення належних передумов для зростання конкурентоспроможності даного сектора, забезпечення продовольчої самодостатності держави в умовах війни та подальшого післявоєнного періоду.

Слід зауважити, що основними ризиками для діяльності АПК України з початком повномасштабних бойових дій є масштабна втрата виробничо-ресурсного потенціалу галузі сільського господарства та катастрофічне погіршення рівня матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору. Загалом агресія російської федерації призвела до великої кількості викликів і проблем для України та її уряду. Сучасними реаліями роботи АПК є ускладнення посівної та жнив, руйнування сталих логістичних маршрутів, цілеспрямовані обстріли сільськогосподарської техніки, дефіцит робочої сили, знищення тварин та крадіжки зернових, нерозірвані снаряди та заміновані поля. Водночас, не можна залишити без уваги й галузеві особливості, державну політику і зовнішні продовольчі та фінансові виклики, які визначають специфіку економічного розвитку АПК кожного регіону країни. Провідну роль у даному питанні починає відігравати саме державне регулювання з удосконаленням діючих та розробкою нових методів і механізмів стимулювання [1, с. 132].

Не можна переоцінити роль державної допомоги АПК в сучасних воєнних умовах. Це вважається найважливішим заходом для забезпечення продовольчо-економічної безпеки держави, сприяння соціальному розвитку та збереження експортних можливостей. Ефективне державне сприяння дає можливість АПК України не тільки вижити в кризових умовах, але й продовжувати забезпечувати ефективний розвиток вітчизняної економіки та суспільний добробут. На сьогоднішній день АПК України наражається на небувалі виклики, що негативно позначаються на його функціонуванні та стабільності, що пов'язано з підвищеними ризиками, наприклад руйнуванням інфраструктурних об'єктів, втратою урожаю та логістичних маршрутів, а також зменшенням обсягу виробництва сільськогосподарської про-

дукції та втратою робочих місць. Тому, можна дійти висновку про те, що державне сприяння здатне забезпечити їх ефективне використання, а також оптимальний розподіл та використання ресурсів аграрної галузі.

Сучасний стан підприємств АПК можна охарактеризувати наступними загрозливими факторами:

1) руйнівні процеси, що зумовлені прямим вторгненням РФ в Україну, які супроводжуються значними ризиками для АПК, починаючи від порушення логістики агропромислових підприємств та закінчуючи фактичним знищення врожаїв та їх розкраданням;

2) висока залежність сільськогосподарського виробництва від природно-кліматичних умов приводить до різких коливань обсягу сільськогосподарської продукції. У неврожайні роки вона різко знижується, через що доходність сільгоспвиробників різко знижується, що може призвести до масового їх розорення і створення проблем із забезпеченням населення сільськогосподарськими товарами. При високих врожаєх також виникають загрози: висока пропозиція може різко зменшити ціни і негативно позначитися на фінансовому стані виробників;

3) нестабільність сільськогосподарського виробництва, що супроводжується і фінансовою нестабільністю суб'єктів, що господарюють у ньому, змушує власного інвестування. З одного боку, це порушує потреби у зовнішніх інвестиціях, а з іншого, суттєво (порівняно з іншими галузями) підвищує роль кредиту. Тому, важливого значення набуває створення сприятливих умов як для широкого залучення інвесторів у сільськогосподарське виробництво, так і для його кредитування;

4) специфіка сільськогосподарського виробництва полягає також у тому, що воно здійснюється на обширних територіях. Це приводить до розпорошення робочої сили цієї сфери в невеликих поселеннях, переважно селах. За таких умов забезпечення житлових, комунальних, соціальних і побутових потреб суттєво ускладнюється, що позначається на якості цього фактора виробництва. Саме тому необхідним вважається створення умов для нівелювання даної загрози [2];

5) агропромислові підприємства характеризуються високим рівнем конкурентності у сфері сільськогосподарського виробництва і таким же високим рівнем монополізації у сферах постачання останнього ресурсами і переробних галузях. Це приводить до того, що виникає так званий нееквівалентний обмін у результаті дисбалансу цін на сільськогосподарську продукцію і продукцію ресурсних та переробних сфер, у результаті чого відбувається "перекачування" доходів на користь останніх сфер [3, с. 82—83].

Отже, в сучасних умовах воєнного стану та подальшої післявоєнної відбудови нашої держави розвиток АПК набуває унікального характеру. Вирішення проблем потребує чимало часу, ресурсів та зусиль. Безперечно, за рахунок ефективного планування Україна може докласти багато зусиль для перетворення "недоліків у можливості". Державні дії повинні акцентувати увагу на збільшенні продуктивності праці та використанні наслідків російсько-української війни в якості "перспективи" модернізувати національну економіку та систему публічного управління.

Зараз для залучення коштів аграрії використовують переважно власні кошти, що в теорії та на практиці є необґрунтованим. Однак для ефективного та сталого виробництва вони повинні отримувати банківські кредити. Проте протягом останніх років суб'єкти сільськогосподарського виробництва значно зменшили активність на кредитному ринку через дуже обмежені можливості отримання кредитних ресурсів. Хоча власноруч залучені кошти для господарської діяльності становлять значну частку, їх все ж недостатньо для розширення відтворення селянами та збільшення виробництва сільськогосподарської продукції [4, с. 22]. Сучасні реформи вітчизняного АПК спрямовані на створення міцного механізму реалізації одного з основних видів діяльності — сільського господарства. Сільське господарство є основою національної продовольчої безпеки та однією з важливих складових національної безпеки. У процесі трансформації ми повинні правильно зрозуміти ключові моменти для формування сильної та динамічної сільськогосподарської системи [5, с. 8]. Державна підтримка аграрного сектора України повинна бути спрямована на підвищення їх прибутковості, забезпечення населення якісною продукцією, зростання обсягів експорту та ін. Результативність державної фінансової політики полягає в тому, що вона виступає механізмом і одним із елементів мотивації для розвитку високопродуктивної праці та більш раціонального використання всього ресурсного потенціалу. Пріоритет аграрної галузі є беззаперечним, оскільки містить вагомий економічний потенціал, що є основою для продовольчої та економічної безпеки країни [6].

Поточний стан розвитку АПК, його особливості та наслідки негативно впливають на розвиток сільськогосподарської галузі та несуть загрозу продовольчій безпеці як на національному, так і на глобальному рівнях. Проблеми, які постають перед вітчизняним АПК через повномасштабну російську агресію, є безпрецедентними. Аграрний сектор переживає величезні збитки, і важливість допомоги фермерам є беззаперечною. Зважаючи на те, що воєнними діями наразі знищено понад 30% всього потенціалу АПК, і зайнято практично 20% земель сільськогосподарського значення. Величезні площі є замінованими чи забрудненими вибуховими предметами. Через це виняткової актуальності набуває проблема фінансування та підтримки АПК. На даний час, державна підтримка АПК відіграє все більшу роль, і вважається ефективним стратегічним засобом, що значно збільшує конкурентоспроможність аграрної продукції. Загалом, слід відзначити, що державне фінансове регулювання АПК може змінюватися в умовах воєнного стану.

Скорочення державного сприяння АПК в умовах воєнного стану несе за собою серйозні наслідки для сталого розвитку держави та її продовольчої безпеки. Тому необхідно, щоб уряд зумів зрівноважити фінансування оборонних видатків та підтримку найважливіших економічних сфер. В цілому АПК слід розглядати основним важелем розвитку національної економіки, а його продукція є основою експортного потенціалу країни. Водночас даний сектор вважається висококонкурентною сферою матеріального виробництва, що відіграє

важливу роль в процесі забезпечення продукцією населення.

У цілому державна підтримка інновацій має базуватись на прямих і непрямих заходах стимулювання в тісному зв'язку з потребами, вимогами й можливостями внутрішнього ринку та його учасників, з урахуванням світових тенденцій цього процесу. Розв'язати досліджувану проблему, згідно зі Стратегією інноваційного розвитку України до 2030 року, передбачається шляхом реалізації програмних заходів за такими напрямками: створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність; розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами. Необхідно посилити напрями поширення агроінновацій шляхом підтримки ІТ-індустрії; розвитку освітньої співпраці між науковими закладами, аграрними підприємствами та державою; сприяння розвитку галузей, де впровадження інновацій супроводжується найменшими ризиками. Доцільно запозичити зарубіжний досвід у частині стратегії держави щодо регулювання інноваційної діяльності залежно від фази економічного розвитку [7].

Отже, в контексті воєнного стану головна мета державного регулювання агропромислового комплексу полягає у коригуванні економіки і протидії кризам для забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та економічної безпеки країни. Державне регулювання агропромислового комплексу передбачає застосування державою нормативно-правових та адміністративно-економічних інструментів регулювання функціонування суб'єктів агропромислового сектору для визначення перспективних напрямів розвитку даної сфери та виконання спрямовуючої ролі стосовно виконання довгострокових стратегій розвитку. Система державного регулювання повинна мати гнучкий характер та орієнтуватися з усіма потребами агропромислового комплексу. Досягнення вище наведеної мети потребує чіткої нормативно-правової регламентації у даній сфері, що дозволяє закласти міцний матеріальний фундамент для покращення суспільного добробуту, підтримки рівноваги соціально-економічних інтересів та збереження суверенітету України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, державне фінансове регулювання агропромислового комплексу в сучасних умовах воєнного стану в Україні відіграє критично важливу роль з метою забезпечення продовольчої безпеки та стабільного економічного зростання держави. В контексті кризових явищ, обумовлених російською агресією, урядом впроваджено ряд заходів, мета яких полягає у підтримці виробників аграрної продукції. Головні заходи передбачають надання субсидій та грантів з метою відшкодування виробничих витрат та збитків від втрати урожаю та знищення інфраструктурних об'єктів. Важливого значення набуває матеріально-технічна підтримка, зокрема постачання критично важливих ре-

сурсів та ремонт техніки. Водночас, розробка логістичних маршрутів та реалізація державних закупівель дозволяють забезпечити стабільне постачання сільськогосподарської продукції на ринки. Важливо також надавати юридичну та консультаційну допомогу, а також спростити регуляції для покращення доступу до державних програм. Такі багатовекторні заходи державного фінансового регулювання дає можливість агропромислового комплексу утримувати стійкість та продовжувати мати вирішальне значення у забезпеченні економічної та продовольчої незалежності нашої держави в контексті сучасних умов.

Література:

1. Чукіна І. Особливості державного регулювання та підтримки аграрного сектору України в умовах війни. Вісник гуманітарного наукового товариства. 2024. Випуск 24. С. 131—135.
2. Тулай О.І. Сучасний стан та проблеми фінансового забезпечення сталого розвитку агропромислового сектору. Світ фінансів. 2018. Вип. 3 (56). С. 104—116.
3. Фурман І.В., Гонтарук Я.В. Теоретичні основи формування стратегії розвитку аграрних підприємств зернового напрямку. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 23. С. 80—87.
4. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Барабаш Л.В. Напрями оптимізації державної підтримки аграрних товаровиробників. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2018. Вип. 92. С. 18—32.
5. Бечко П.К., Барабаш Л.В., Власюк С.А., Бондаренко Н.В. Напрями вдосконалення фінансово-кредитної підтримки фермерських господарств. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2018. Вип. 93. С. 5—20.
6. Мальований М.І., Бечко П.К., Бондаренко Н.В., Власюк С.А., Кобилянський М.О. Регуляторні механізми державної фінансової підтримки впливу на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2019. Вип. 95. С. 80—98.
7. Копитко В., Копитко О. Підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектору АПК у воєнний та післявоєнний період. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-35>

References:

1. Chukina, I. (2024), "Peculiarities of state regulation and support of the agricultural sector of Ukraine in wartime", Visnyk humanitarnoho naukovooho tovarystva, vol. 24, pp. 131—135.
2. Tulai, O. I. (2018), "Current state and problems of financial support for sustainable development of the agro-industrial sector", Svit finansiv, vol. 3 (56), pp. 104—116.
3. Furman, I. V. and Hontaruk, Ya. V. (2019), "Theoretical foundations of the formation of a development strategy for agricultural enterprises in the grain sector", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 23, pp. 80—87.
4. Nepochatenko, O. O., Bechko, P. K. and Barabash, L. V. (2018), "Directions for optimizing state support

for agricultural producers", Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva, vol. 92, pp. 18—32.

5. Bechko, P. K., Barabash, L. V., Vlasiuk, S. A. and Bondarenko, N. V. (2018), "Directions for improving financial and credit support for farms", Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva, vol. 93, pp. 5—20.

6. Malovanyi, M. I., Bechko, P. K., Bondarenko, N. V. and Vlasiuk, S. A., Kobylianskyi, M. O. (2019), "Regulatory mechanisms of state financial support of the impact on the financial results of agricultural enterprises", Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva, vol. 95, pp. 80—98.

7. Kopytko, V. and Kopytko, O. (2023), "Increasing the efficiency of state regulation of the agricultural sector of the agricultural complex in the war and post-war period", Ekonomika ta suspilstvo, vol. 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-35>

Отримано редакцією журналу / Received: 10. 03.26

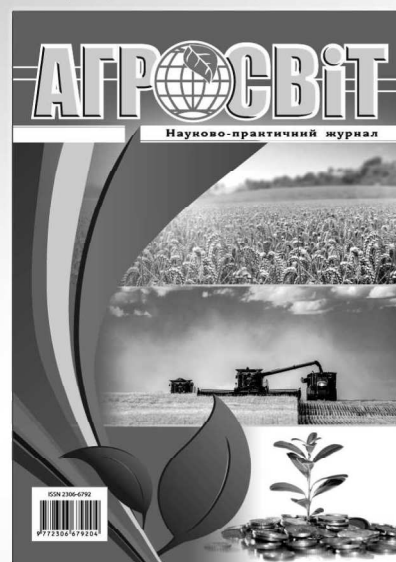
Професійно рецензовано / Revised: 14. 03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292